

Średniowiecze jako nazwa ogólna, charakteryzująca konkretny okres czasu, w potocznej świadomości, uważane jest za epokę mało rozwojową, „wieki ciemne”, „wieki średnie”, będące łącznikiem między wspaniałą starożytnością i nowożytnością. Uczni-miediewiści z takim określeniem się oczywiście nie zgadzają przytaczając wiele argumentów, które poparłyby tezę wręcz odwrotną – średniowiecze to czas rozwoju wszelkiego rodzaju nauk, wcale nie zastój i zabobon, czas kształtowania się podstaw światopoglądowych cywilizacji zachodniej. Średniowiecze to epoka wybitnie religijna, tym samym symboliczna, nakierowana na to, co wewnątrz, duchowe, zwrócona ku Bogu. Chrześcijaństwo było więc w tym czasie podstawowym i najważniejszym paradygmatem ideologicznym. Dochodzi wtedy do sformułowania lub potwierdzenia dogmatów, prawd wiary i tym samym wzorców zachowań. Średniowiecze to również okres, kiedy powstają nowe państwowości – jedną z nich stanowi Ruś Kijowska, obiekt mojego zainteresowania. Właściwa historia Rusi rozpoczyna się od przyjęcia przez nią chrztu w 988 roku. Przyjęcie chrześcijaństwa stało się zaproszeniem do uczestnictwa w życiu narodów cywilizowanych, ale to wybór wspólnoty wyznaniowej określał rodzaj i jakość tego uczestnictwa. Włodzimierz I Wielki, książę kijowski, wybrał obrządek bizantyjski tj. prawosławny, odrzucając katolicyzm i islam z uwagi na piękno liturgii, o czym dowiadujemy się z kroniki *Powieść minionych lat*. Ta historyczna decyzja wpłynęła na kierunek formowania się kielkującej kultury ruskiej.

W proponowanym projekcie chciałabym odpowiedzieć na pytanie o skutki decyzji Włodzimierza I. Konsekwencje te były wieloaspektowe i wielopłaszczyznowe, niektóre z nich zostały już opracowane przez badaczy polskich i zagranicznych. Nad aspektem literaturoznawczym zastanawiali się m.in. Ryszard Łużny, Franciszek Sielicki, nad historycznym – Andrzej Poppe, Dymitr Obolensky, językoznawczym – Tadeusz Lehr-Spławiński, Roman Jakobson, nad kulturoznawczym – Adam Bezwiński, Lucjan Suchanek, Hanna Kowalska-Stus. Mnie interesuje aspekt filozoficzny, tj. kształtowanie się ruskiej myśli filozoficznej. Nie sposób rozważyć ten problem w izolacji, dlatego wyniki badań ogólnokulturoznawczych będą bardzo pomocne.

Wskazana tematyka jest nowatorska, ważna. Istnienie w kulturze myśli filozoficznej lub choćby protofilozoficznej świadczy o jej dojrzałości, potencjale, możliwej sile oddziaływania. Filozofia rozumiana jako refleksja nad pojęciami abstrakcyjnymi dotyczącymi natury rzeczywistości oraz pytaniami egzystencjalnymi ma znaczenie rozwojowe. Analiza procesu formowania się filozoficznej percepcji rzeczywistości pozwoli uchwycić podstawy cywilizacyjne danej kultury, w tym konkretnym przypadku kultury Rusi Kijowskiej (XI-XIII wieku). Do tej ogólnej perspektywy badawczej chciałabym dodać problematykę pomocniczą, szczegółową, która zorganizowana będzie w ramach trzech części. Część pierwszą poświęcę analizie sytuacji kulturalnej na Rusi (XI-XIII wieku). Kwestia ta rozpada się trzy pola badawcze: sytuację językową, sytuację literacką i sytuację artystyczną w Dawnej Rusi, które będą analizowane w perspektywie filozoficznej. W części drugiej mowa będzie *stricte* o problematyce filozoficznej. Wydzieliłam sześć całości problemowych, które stanowią działy filozofii: filozofia społeczna (polityczna), etyka, antropologia filozoficzna, estetyka, metafizyka i epistemologia. W poszczególnych działach znajdzie się charakterystyka poglądów filozoficznych twórców Rusi Kijowskiej oraz anonimowych i pół-anonimowych dzieł powstałych w czasach Rusi Kijowskiej. W części trzeciej poglądy słowianofilów i okcydentalistów na temat tradycji staroruskiej widzianej w aspekcie jej wartości oraz kontynuacji lub zerwania w ich własnej twórczości. Zasadniczo rozważania będą mieć charakter synchroniczny, jednak pojawią się również elementy diachronii dla większej jasności wykładu. Wszystko to poprzedzone będzie metarefleksją dotyczącą natury filozofii jako takiej i filozofii religijnej (teologicznej) specyficznie występującej we wschodniochrześcijańskim (bizantyjskim) kręgu kulturowym, do którego Ruś niewątpliwie należała. W zakończeniu z kolei podsumuję rozważania i odpowiem na pytanie o istnienie filozofii w Dawnej Rusi.

Celem projektu jest zatem szczegółowa analiza intelektualnej historii tworzenia się filozofii na Rusi Kijowskiej oraz charakterystyka tej filozofii – jej głównych problemów, zagadnień, pytań, przedstawicieli, zabytków piśmienniczych.